

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys

Osa 2

2008

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys, osa 2

Etelä-Karjalan liitto
Lappeenranta

Pohjakartat: © Maanmittauslaitos, lupanro 846 / MML / 07

Kansikuvat: Arto Hämäläinen

etukansi: Rahikkala, Savitaipale 2006

takakansi: Lappeenranta 2007

ISSN 1235-8185

ISBN 952-9560-28-1

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys, osa 2

Etelä-Karjalan liitto
Lappeenranta

Pohjakartat: © Maanmittauslaitos, lupanro 846 / MML / 07

Kansikuvat: Arto Hämäläinen

etukansi: Rahikkala, Savitaipale 2006

takakansi: Lappeenranta 2007

ISSN 1235-8185

ISBN 952-9560-28-1

Sisällysluettelo

JOHDANTO.....	5	Rautakausi.....	26
MIKÄ ETELÄ-KARJALA?.....	7	Kaskikulttuuri.....	26
KIVEN, PRONSSIN JA RAUDAN MUOKKAAJAT – ETELÄ-KARJALAN ASUTTAMINEN.....	8	Rautjärvi.....	27
Lappeenranta.....	8	Kivikausi.....	27
Rautakautinen asutus.....	8	Rautakausi.....	27
Villimiehen kaupungin synty.....	9	Muita kalmistoja ja eräkulttuuria.....	27
Kauskila – Lappeen vanhin keskus.....	9	Historiallisia esinelöytöjä.....	28
Luumäki.....	11	Parikkala.....	28
Hietarannan asuinpaikka.....	11	Maanviljelysasutus.....	29
Niitniemi Selänalan järven rannalla.....	12	Saari.....	29
Maanviljelyn ensi vaiheet?.....	13	Maanviljelysasutuksen synty.....	30
Rautakausi.....	13	Uukuniemi.....	31
Taipalsaari.....	13	Kivikautiset luulöydöt.....	32
Suursaimaan rantojen asukkaat.....	13	ASUTUKSEN RAKENNE ETELÄ-KARJALASSA.....	33
Rautakauden ihmisten elämää.....	14	ASUTUKSEN RAKENNE ESIHISTORIASTA KESKIAIKAAN.....	33
Rautakauden jälkeen.....	15	Asutuksen yleispiirteitä.....	33
Lemi.....	15	Asutuksen rakenteesta pitäjittäin.....	34
Metallikausi.....	16	Lappeenranta – Lappee.....	34
Savitaipale.....	16	Luumäki.....	34
Savitaipaleen Rajalamminsuu – kivikautinen kylä.....	17	Taipalsaari.....	35
Elämää kivikauden jälkeen.....	17	Lemi.....	35
Suomenniemi.....	18	Savitaipale.....	36
Rautakausi.....	19	Suomenniemi.....	36
Ylämaa.....	19	Ylämaa.....	36
Kivikautiset asuinpaikkalöydöt.....	19	Joutseno.....	36
Kivikautisen asutuksen yleiskuva.....	20	Imatra.....	36
Nykyasutuksen vanhimmat jäljet.....	20	Ruokolahti.....	37
Keskiaikainen rajamerkki?.....	21	Rautjärvi.....	37
Joutseno.....	21	Parikkala.....	37
Katkos asutuksessa?.....	22	Saari.....	38
Nykyasutuksen alku.....	22	Uukuniemi.....	38
Imatra.....	23	ASUTUKSEN RAKENNE KESKIAJALTA NYKYPÄIVÄÄN.....	38
Kivikautinen asutus.....	23	Varhaisemman asutuksen kehityspiirteitä.....	38
Kampakeraaminen aika.....	23	Nykyasutuksen syntyhistoriaa.....	39
Asutuksen ikä.....	24	Yhteiskunnallisia tekijöitä.....	39
Metallikausi.....	24	Elinkeinojen kehityksen ja työpaikkojen sijoittumisen vaikutus.....	42
Bullerborg.....	25	Liikenneväylät ja asutus.....	44
Ruokolahti.....	25	Puolustushistorian vaikutus.....	45
Elämää Saimaan rannoilla kivi- ja pronssikausina.....	25	Asutuksen kehitys erityyppisillä alueilla.....	47
Lapinraunioita ja kaskiröykkiöitä.....	26	Asutuksen koko kuva.....	49
Kalliotaidetta.....	26	Kunnittainen väkiluvun kehitys.....	49

Taajama-asutuksen kehitys.....	50
Vanhan ja uuden asutuksen alueet.....	51
Asuminen eri talotyypeissä.....	54
Vapaa-ajan asutus.....	54
Autioitumisuhka.....	57
ASUTUKSEN RAKENTEEN KEHITTÄMINEN.....	57
ELINKEINORAKENNE ETELÄ-KARJALASSA.....	59
VIIPURIN LÄÄNIN SYRJÄKULMASTA ETELÄ-KARJALAKSI.....	59
Turkiskauppaa ja kaskiviljelystä.....	59
Tervakaupan valtakausi.....	60
Osaksi Venäjää.....	61
Rahdinajon kultaiset vuosikymmenet.....	64
Modernisaatio ja teollistuminen.....	65
Teollistuva Etelä-Karjala.....	66
Itsenäisen Suomen ensimmäiset vuosikymmenet.....	68
Uuden maakunnan haasteet.....	70
NYKYPÄIVÄN ELINKEINOT.....	72
Elinkeinorakenne.....	73
Työmatkat pitenevät.....	74
Lopettaneita ja aloittaneita.....	74
Maa- ja metsätalouden kehitys.....	76
Teollisuuden leijonanosa heikkenee.....	78
Palveluiden painoarvo kasvaa.....	80
ELINKEINOJEN TULEVAISUUDESTA.....	83
ETELÄ-KARJALANRAKENNETTU YMPÄRISTÖ.....	84
Maisema asutuksen pohjana.....	84
Hallinnollinen kehitys.....	84
Liikenneverkoston ja infrastruktuurin kehitys.....	84
Kulttuuriympäristön piirteitä.....	85
RAKENNETUN YMPÄRISTÖN HISTORIA.....	86
Lappeenrannan seutu.....	86
Lappeenranta.....	86
Luumäki.....	89
Taipalsaari.....	90
Lemi.....	91
Savitaipale.....	91
Suomenniemi.....	92
Ylämaa.....	93
Imatran seutu.....	93
Joutseno.....	93
Imatra.....	95
Ruokolahti.....	97

Rautjärvi.....	98
Parikkalan seutu.....	99
Parikkala.....	99
RAKENNETUN YMPÄRISTÖN NYKYTILA.....	101
Lappeenranta.....	101
Luumäki.....	111
Taipalsaari.....	114
Lemi.....	118
Savitaipale.....	119
Suomenniemi.....	121
Ylämaa.....	122
Joutseno.....	123
Imatra.....	126
Ruokolahti.....	131
Rautjärvi.....	135
Parikkala.....	138
RAKENNETUN YMPÄRISTÖN TULEVAISUUS JA HAASTEET.....	141
ETELÄ-KARJALAN MAISEMA-ALUEET JA MAISEMATYYPIT.....	142
YLEISPIIRTEISET TEEMAKARTAT SUURALUEJAKOJEN PERUSTANA.....	142
Ylin ranta ja vedenkoskemattomat maat.....	142
Geomorfologinen aluejako.....	142
Vesistöaluejako.....	143
Metsäkasvillisuusvyöhykkeet ja vallitsevat metsätyypit.....	144
Suomen maatalousalueet.....	144
SUOMEN MAANTIETEELLISET JA MAISEMALLISET ALUEET.....	145
Suomen maantieteelliset alueet, Suomen kartasto 1925.....	145
Suomen maisemalliset alueet, Suomen kartastot 1993 ja 1999.....	146
MAISEMA-ALUETYÖRYHMÄN MAISEMAMAAKUNTAJAKO 1992.....	147
ETELÄ-KARJALAN MAISEMA-ALUEET.....	148
Jako maakuntiin ja seutuihin.....	148
Kulttuuriympäristöt ja maisematyypit.....	149
Etelä-Karjalan maisematyypit.....	150
Metsämaisemat.....	150
Viljelymaisemat.....	150
Eteläinen viljelyseutu.....	151
Laatokan Karjalan seutu.....	152
Suur-Saimaan eteläinen seutu.....	153
Lappeen mäkiseutu.....	153
Suur-Saimaan pohjoinen seutu.....	153
Maiseman ja kulttuuriympäristön vyöhykkeitä.....	154
KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAAKUNTAKAAVOITUS.....	155
LIITTEET.....	157

JOHDANTO

Etelä-Karjalan maakunnallinen maisema- ja kulttuurialueselvitys on ensimmäinen koko maakunnan kulttuurimaisemaa käsittävä esitys. Sen tavoitteena on luoda kokonaiskuva Etelä-Karjalan maisemahistoriallisista vaiheista ja maisemarakenteesta. Etelä-Karjalan maakuntakaavan tausta-aineistoksi tuotettu selvitys sisältää tietoa muunkin ympäristönsuunnittelun ja informaation pohjaksi. Sitä voidaan käyttää alueidenkäytön suunnittelussa maakuntakaavoituksesta kuntakaavoitukseen sekä tiedotus-, julkaisu- ja koulutustoiminnassa ja sitä kautta etelä-karjalaisen identiteetin vahvistamisessa.

Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvityksessä käsitellään kulttuuriympäristöä kokonaisuutena ja siinä pyritään muodostamaan kokonaisvaltainen näkemys ihmisen toiminnan vaikutuksesta maakunnan maisemaan. Selvityksessä tarkastellaan kulttuuriympäristön kehitystä ja historiallisen sisällön havaittavuutta nykymaisemassa.

Etelä-Karjalan kulttuuri- ja maisemaselvityksen ensimmäisessä osassa käsiteltiin vesistöjen ja maankamaran sekä kulkuväylien ja linnoitusten historiaa. Tämä Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvityksen osa 2 käsittelee Etelä-Karjalan asutuksen ja elinkeinojen historiaa, rakennuskulttuuria ja -historiaa sekä maiseman analysointia. Ihmisen toiminnan historian tarkastelu antaa perusteita ymmärtää maakunnan nykytilaa ja nykyistä ilmiä. Siitä voidaan johtaa myös tulevan kehityksen suuntaviivoja. Maisema-analyysi arvottaa tärkeimmät kulttuurialueet ja -kohteet Etelä-Karjalan alueelta. Näiden tunnistaminen ja säilyttäminen on maakunnan identiteetin ja ominaislaadun kannalta erittäin tärkeää.

Työn taustana ovat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VNp 30.11.2000), joiden tarkoituksena on edistää kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilyttämistä.

Selvitystyöhön ovat osallistuneet seuraavat henkilöt:

Laakso Ville, FL, Turun yliopisto
Luoto Jukka, FT, Etelä-Karjalan maakuntamuseo
Nokkala Liisa-Majja, FM, Etelä-Karjalan maakuntamuseo
Pimiä Maarit, rakennusarkkitehti, Pöyry Environment Oy
Talka Anu, FM, Postuumi Ky
Uusitalo Kaija, maisema-arkkitehti, Pöyry Environment Oy
Veijovuori Matti, arkkitehti, Pöyry Environment Oy
Gerdt Anja, suunnittelija, Etelä-Karjalan liitto
Hämäläinen Arto, suunnittelujohtaja, Etelä-Karjalan liitto
Iivanainen Pirjo, tutkimuspäällikkö, Etelä-Karjalan liitto
Koivula Elina, luonnontieteiden kandidaatti, Etelä-Karjalan liitto
Wallenius Marjo, kaavoituspäällikkö, Etelä-Karjalan liitto

Raportin ja sen ulkoasun kartoineen ja kuvineen on työstänyt suunnittelija Anja Gerdt. Selvityksessä on käytetty Arto Hämäläisen ottamia valokuvia sekä Pöyry Environment Oy:n ja Etelä-Karjalan museon kuvia. Työ on rahoitettu Etelä-Karjalan maakunnan kehittämisrahalla sekä Etelä-Karjalan liiton rahoituksella.